

KOLMAINUPÜHA AD 2021

Mt 28:16–20 (4Ms 6:22–27 või Js 66:1–2; Ef 1:3–14)

16 Need üksteist jüngrit läksid aga Galileasse sinna mäele, kuhu Jeesus neid oli käskinud minna.

17 Ja kui nad Teda nägid, kummardasid nad Teda, mõned olid aga kahevahel.

18 Ja Jeesus astus nende juurde ja kõneles neile: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal.

19 Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse

20 ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.»

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseinemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks¹:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganaille.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Jüngrit – μαθηταὶ – õna μαθητῆς – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μανθάνω – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/arusaada saada püüdma».

Sinna mäele, kuhu Jeesus neid oli käskinud minna – εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς – võiks tõlkida ka «sellele[samale] mäele, kus Jeesus oli nad [apostliteks] seadnud» (vrd Lk 6:12–16).² Veel üks tõlkevõimalus oleks: «sellele[samale] mäele, kus Jeesus oli neid käskinud (s.t neile oma käsud andnud)» – viitena Õndsakskiitmiste ja Mäejutluse mäele.

¹ Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

² Seda interpretatsiooni järgib näiteks Vulgata: *in montem ubi constituerat illis Iesus.*

Jeesus – ὁ Ἰησοῦς – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושיׁע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Kummardasid – προσεκύνησαν – sõna προσκυνέω tähistab tavaliselt põlvili maha heites ja laupa vastu maad pannes kummardamist, aga ka austuse märgina käe suudlemist.

Mõned olid aga kahevahel – οἱ δὲ ἐδίστασαν – sõna διστάζω tuleneb sõnast δύο – «kaks» – ja tähendab «kahtlema»³, «kõhkema», «kahevahel olema».⁴

Meelevald – sõna ἐξουσία tähistab eeskätt õiguslikku (ja õiguspärast) meelevalda, voli, võimu, autoriteeti.⁵

Tehke jüngriteks – μαθητεύσατε – sõna μαθητεύω tähendab «juhendama», «õpilaseks/jüngriks tegema», «koolitama».⁶

Ristides – βαπτίζοντες – sõna βαπτίζω tähendab «[sisse] kastma», «puhastama», «pesema»⁷.

Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse⁸ – εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος – väljend «εἰς τὸ ὄνομα» rajaneb väidetavalt juriidilisel kõnepruugil ja tähistab omandiõiguse üleandmist (n-ö kellegi «nimele kirjutamist»)⁹.

Õpetades – διδάσκοντες – sõna διδάσκω tähendab «õpetama», «teadmisi andma».

³ Ka eestikeelne sõna «kahtlema» tuleneb sõnast «kaks», nagu tõenäoliselt ka «kõhkema», kuigi viimane võib olla seotud hoopis sõnaga «kihelema» kibelemise või rahutult/ebakindlalt nihelemise tähenduses.

⁴ Artikkel οἱ ja sidesõna δὲ kujutavad endast Matteuse poolt varemgi kasutatud grammatilist konstruktsiooni, mis viitaks justkui aluse vahetumisele (vrd nt Mt 28:9: Ἰησοῦς ὑπήντησεν αὐταῖς λέγων χαίρετε αἱ δὲ προσελθοῦσαι – «Jeesus ise tuli neile vastu ja ütles: «Olge rõõmsad!» *Aga nemad* astusid Ta juurde...»), seega ei ole siin tõenäoliselt mõeldud mitte seda, et mõned üheteistkümne jüngril hulgast oleksid olnud kahevahel, vaid Matteus peab silmas kedagi teist – kõnealuseid (võib-olla delikaatsusest) otseselt nimetamata.

⁵ Selle eristamiseks sõnast δύναμις – «vägi» – võib kasutada näidet politseinikust, kellel ei ole «väge/jõudu» peatada liiklust, küll aga on «meelevald/autoriteet» seda teha.

⁶ 1739. aasta Piiblis: «õppetage keik rahwast».

⁷ Näiteks Mk 7:4 on see sõna tõlgitud järgmiselt: «Ja kui nad tulevad turult, siis nad ei söö enne, kui on käsi *loputanud*, ja on palju muud, mida nad on võtnud pidada: karikate ja kausside ja katelde [ja lavatsite] *pesemist*.»

⁸ 1739. aasta Piiblis: «Issa, ja Poia, ja pühha Waimo nimmel».

⁹ Seega ei tähista see väljend mitte niivõrd ristija tegutsemist Kolmainu Jumala esindajana, nagu võiks arvata paljudes keeltes levinud ristimisvormelite põhjal («Isa ja Poja ja Püha Vaimu *nimele*»), kuivõrd ristitava [omandiõiguse] üleandmist Kolmainu Jumalale ja nimetamist/märgistamist Tema nimega.

Pidama – τηρεῖν – sõna τηρέω tähendab «hoolega hoidma», «tähelepanelikult kuulama/kuuletuma», «talletama», ka «[millestki kinni] pidama».

Mina olen...teie juures – ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι – kuna siin on ilmselgelt tegemist viitega Matteuse evangeeliumi esimeses peatükis kasutatud nimele «Immaanuel», «see on tõlkes: Jumal on meiega» (Mt 1:23) – μεθ' ἡμῶν ὁ θεός – võiks tõlkida ka: «mina olen teiega».

Ajastu lõpuni¹⁰ – ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος – sõna συντέλεια tähendab «lõpuleviimine», «täideviimine», «täidesaatmine», «täielikuks saamine». Sõna αἰὼν tähistab eeskätt lõputust, igavikku, aga seda võidakse kasutada ka teatud ajastu, eeskätt pikema, inimlikult isegi tajumatult pika ajavahemiku kohta.¹¹ Väljendit συντέλεια [τοῦ] αἰῶνος – «ajastu lõpp» – kasutatakse ka Mt 13:39j.49 ja Mt 24:3 maailma lõpu ehk viimsepäeva tähenduses.

Sisuline analüüs

Pärast Jeesuse ülestõusmist lähevad Tema jüngrid Galileasse. Nad teevad seda, kuna Jeesus ise oli neile selleks käsu või õigemini töotuse andnud: «Pärast oma ülesäratamist lähen ma teie eele Galileasse.» (Mt 26:32); «Minge kiiresti, öelge Tema jüngritele, et Ta on üles äratatud surnuist! Ja vaata, Ta läheb teie eele Galileasse, seal te saate Teda näha.» (Mt 28:7)¹²

Põhjus, miks Jeesus tahtis ennast jüngritele näidata, nende eele minnes või nende ees käies, just Galileas, seisneb kahtlemata selles, et Galileas oli kõik alanud: seal oli Ta oma jüngrid ennast järgima kutsunud, seal sai tõeks üks paljudest Vana Testamendi ettekuulutustest ja töotustest Messia kohta: «Aga kui Jeesus oli kuulda saanud, et Johannes on vangistatud, läks Ta tagasi Galileasse ja jättis Naatsareti ning asus elama Kapernauma, mis on järve ääres, Sebuloni ja Naftali piirkonnas, et läheks täide, mida on räägitud prohvet Jesaja kaudu: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!»» (Mt 4:12–16)

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «ma- ilma otsani»; 1939. aasta Suures Piiblis: «maailma- aja»; 1968. aasta piiblitõlkes: «maailma- ajastu otsani»; 1989. aasta Uues Testamendis: «ajastu otsani».

¹¹ Vrd «eoon» – geoloogilise ajaarvamise suurim ühik (arhaikum, proterosoikum, faneroosoikum).

¹² Siin ei ole vaja näha vastuolu Luukaga, kes väidab, et Jeesus keelas jüngritel Jeruusalemmast lahkuda (Lk 24:49; Ap 1:4). Jeesuse ülestõusmist ja sellele järgnenud sündmusi kirjeldades loobub Luukas mõneks ajaks talle omasest kronoloogilisest täpsusest eesmärgiga rõhutada ülestõusmise läbi aset leidnud pöördelist muutust, senise (s.t aja) lõppemist ja uue (s.t igaviku) algust või sissemurdmist. Niisiis mingit vastuolu siin ei ole: ükski evangelist ei anna üksikasjalist ülevaadet Jeesuse ja Tema jüngrite elust ülestõusmisele järgnenud neljakümne päeva jooksul; selle aja sisse mahuvad nii Jeesuse ilmumised Jeruusalemmas kui Galileas. Ka Johannes ja Markus teavad, et Jeesus näitas ennast jüngritele Galileas (vrd Mk 16:7 ja Jh 21:1).

Apostlid, kellest pidid saama inimesepüüdjad (Mt 4:19), võtavad nüüd vastu viimased korraldused oma Issandalt: minna kõike maailma, kuulutada evangeeliumi kogu loodule, teha jüngriteks kõik rahvad. Nad lähevad tagasi Galileasse, kust kõik algas – selleks, et sealtsamast algaks midagi täiesti uut.

Me ei tea täpselt, millisel mäel ülestõusnud Issand oma jüngritele ilmus, aga pärimus seostab seda kas paigaga, kus Jeesus oli nad jüngriteks valinud ja nimetanud (Lk 6:12–16) või Õndsakskiitmist ja Mäejutluse mäega, kusjuures Luuka evangeeliumi järgi on tegemist ühe ja sama kohaga. Evangeeliumid ei nimeta kuskil konkreetset mäge, mida Jeesus oleks silmas pidanud, kui Ta käskis jüngritel pärast Tema ülestõusmist Galileasse minna, seepärast on mõistlik pidada meeles mõlemat ülalnimetatud versiooni (eriti, kui tegemist ongi ühe ja sama paigaga), kuna need aitavad aru saada, milline oli selle kohtumise tähendus ja eesmärk.

On täiesti selge, et Jeesus tuleb siin apostlitele meelde nende kutsumust – miks mitte siis ka nende kutsumist –, ning kui Ta manitseb neid kõiki rahvaid Tema jüngriteks tehes neid õpetama pidama kõike, mida Ta on käskinud, siis on selles ilma suurema pingutuseta võimalik näha seost Mäejutlusega (kuigi viimane kahtlemata ei hõlma ammendavalt kogu Jeesuse õpetust).

Matteus ei jäta mainimata, et jüngreid oli üksteist. See tähendab, et üks oli puudu – põhjusel, mida küllap neil kõigil oli valus meenutada, kuna see puudutas neid liigagi lähedalt.¹³ Mitte ainult üks nende seast polnud langenud ja hukkunud, vaid nad kõik olid olnud sellele ütlemata lähedal: «Ja kui nad sõid, ütles Tema: «Tõesti, ma ütlen teile, üks teie seast annab minu ära.» Ja väga nukraks jäädes hakkasid nad järjestikku Talle ütleva: «Ega ometi mina see ole, Issand?»» (Mt 26:21j)

Küllap just seetõttu ei varja Matteus sedagi, et «mõned olid kahevahel». Taas, me ei tea täpselt, keda ta siin silmas peab, kas mõnesid üheteistkümne jüngri hulgast või kedagi teist, kes oli tulnud koos nende üheteistkümnega, et Issandat näha.

Romaanis «Riigi saladus» kirjeldab soome kirjanik Mika Waltari peategelase, roomlase Markus Mezentius Manilianuse silme läbi seda kohtumist muuhulgas järgmiselt (Johannes Aaviku tõlkes):

«Nõnda möödus teise öövalve aeg ja ma ei arva, et keegi oleks tukkuma jäänud, vaid kõik ootasid. Ja selles ootamises ei olnud mingit kärsitust, vaid ootamine oli nagu valmistumine. Äkki pime tõstis pää ja küsis: «Kas päev juba valgeneb, sest näen nagu valgust?» Ta pööras elavalt pääd ja jäi vaatama rahvahulga keskele. Ka meie õiendasime vaadata ja nägime, et ülestõusnu oli tulnud omade keskele. Kuidas ja mil hetkel ta oli tulnud, seda ei saa ma seletada, aga tema kohta ei võinud eksida. Tal olid valged riided seljas ja hele valgus säras valgest riidest, nii

¹³ Hollywoodi filmi kombel võiks siinkohal kujutleda snaiperiks kehastunud saatanat omaette muhelemas: «*One down, eleven to go!*»

et näis, nagu oleks ta kuju valgusest säranud, ja ka ta nägu säras. Üsna pikkamisi kõndis ta inimhulga keskel ja seisatas siin-sääl, nagu oleks ta tervitanud omi, ja sirutas käsi nende poole nagu õnnistades neid. Vähehaaval olid kõik tõstnud pääd ja vaatasid samasse suunda, kuid keegi ei julgenud püsti tõusta ja joosta tema juurde. Äkki kuulsime üleloomulikult valju naise kriiskamist. Naine heitis ägedasti kummuli maha ta ette ja hüüdis nutu ja rõõmuga hääles: «Minu Issand ja minu Jumal!»

[...] Ma ei tea ütelda, kui kaua ta viibis meie keskel. Sest oli, nagu oleks aeg seisma jäänud, aga sellegipärast elasin inimese täit elu, kuna ta liikus rahvahulga keskel, seisatades omade juures ilma kedagi unustamata. Kõik oli lihtne ja loomulik ja nii isenesest selge, et mulle ei jäänud ühtki oma mõtet kahtlemiseks või imestamiseks, miks kõik nõnda sündis. Ja ma ei või muud aru saada, kui et teda nähes olin tol ööl tema riigis.

[...] Nägin veel neid ühtheistkümmend kogunevat ta ümber ja näis, nagu oleks ta neid armsasti kõnetanud ja nad oleksid vastanud talle. Kuid pisarad tumestasid mu silmi, nii et nägin teda ainult veel kui heledat udu nende ühtheistkümmene keskel. Kui olin oma nutu lõpuni nutnud, oli ta ära läinud ja ma ei tea ütelda, kuidas ja mil hetkel ta oli ära läinud meie juurest.» (Toronto 1965. Lk 348–350)

Olulisem kui see, kes kahtles (või ei kahelnud), on see, milles kaheldi. Jeesus oli pidanud oma jüngrid paraku mitmel korral usunõtruse või -puuduse pärast noomima või koguni sõitlema, nii et küllap see on midagi, mis – nagu ennist nimetatud viide puudevale kaheteistkümnendale – puudutas kõiki, kõige enam ehk toda, kes oli kinnitanud, et «kui ka kõik taganevad Sinust, ei tagane mina eluilmaski» (Mt 26:33).

Seda enam, et võib-olla oligi just Peetrus see, kellele Matteus siin väga delikaatsel moel viitab. Meenutagem Peetruse kuulsat vee peal kõndimist: «Aga Jeesust järve peal kõndimas nähes ütlesid jüngrid kokkunenult: «See on tont!» ja hakkasid hirmu pärast kisendama. Aga Jeesus kõnetas neid sedamaid: «Olge julged, see olen mina, ärge kartke!» Peetrus vastas: «Issand, kui see oled Sina, siis käsi mind tulla enda juurde vee peale!» Tema ütles: «Tule!» Ja Peetrus astus paadist välja ning kõndis vee peal ja tuli Jeesuse juurde. Aga tuult nähes lõi ta kartma ja hüüdis uppuma hakates: «Issand, päästa mind!» Jeesus sirutas kohe oma käe, haaras temast kinni ning ütles talle: «Sa nõdrausuline, miks sa kahtlesid?» Ja kui nad astusid paati, rauges tuul.» (Mt 14:26–32)

Jüngrid, olgu nende ühtheistkümmene hulgast või laiemast ringist, ei pruukinud kahelda Jeesuses ega isegi Tema ülestõusmises, vaid pigem iseendas. «Aga tuult nähes lõi ta kartma», öeldakse vee peal kõndimise loos Peetruse kohta – nüüd on nii Peetrust kui teisi apostleid ja kogu kristlaskonda ees ootamas senikogetust mõõdetamatult valjemad tuuled ja rängemad tormid, ning kindlaks on võimalik jääda üksnes Jeesusega «ühes paadis» viibides.

Olla läkitatud Jeesuse nimel ja Tema asemel selleks, et viia lõpule Tema missioon maailmas, et teha tõepoolest Tema jüngriteks kõik rahvad – küllap sellest käsust ja kutsumusest tulenevat kahevahelolekut on sestpeale kogenud kõigi põlvkondade kristlased, iseäranis need, kelle kätte Jumala Sõna kuulutamine ja sakramentide

jagamine on otseselt usaldatud. Seda enam on oluline Jeesust mitte ainult väliselt, isegi mitte ainult maani või näoli maha heites, vaid kogu oma olemusega kummardada, see tähendab Ta kõiges ja täielikult oma Issandaks ja oma Jumalaks tunnistada.

Sest Tema on antud kõik meelevald nii taevas kui maa peal. Meelevald, mis seisneb nii õiguslikus autoriteedis kui ka piiramatus väes. Ja see tähendab ka, et viimselt on ikkagi Tema see, kes oma jüngrite kaudu tegutseb, terveid rahvaid jüngriks teeb, ristib ja õpetab. Kusjuures mitte ainult või eeskätt jüngrite kui üksikisikute, vaid kiriku kaudu, keda need üksteist (veidi hiljem koos Mattiasega taas kaksteist kui Uue Iisraeli kaksteist esiisa) kehastavad.

Väga tabavalt on kiriku missiooni Jumala, eeskätt Püha Vaimu tööriistana väljendatud Martin Lutheri Väikse Katekismuse teises peatükis:

«Mina usun, et ma ei suuda omaenda arust või jõust Jeesusesse Kristusesse, oma Issandasse, uskuda või Tema juurde tulla, vaid Püha Vaim on mind evangeeliumi läbi kutsunud, mind oma andidega valgustanud, õiges usus pühitsenud ja hoidnud, nii nagu Ta kutsub, kogub, valgustab, pühitseb kõiki kristlasi maa peal ning hoiab neid Jeesuse Kristuse juures ainsas õiges usus.

Nende kristlaste keskel annab Ta mulle ja kõigile usklitele iga päev kõik patud heldelt andeks ning äratab viimsel päeval minu ja kõik surnud jälle üles ning kingib mulle koos teiste Kristusesse uskujatega igavese elu; see on kindlasti tõsi.»

Jüngriks tegemine tähendab midagi enam kui lihtsalt teadmiste andmist: selle eesmärgiks on, et inimesest saaks Jeesuse järgija kõiges, kogu oma eluga. Oluline ei ole mitte pelgalt kristlik maailmavaade paljude teiste hulgas, vaid elamine kogu maailma muutvas uue olemise väes. Täpselt nii, nagu ütleb püha märter Justinus oma kirjas Diognetosele: «See, mis on kehas hing, seda on maailmas kristlased. Üle keha kõigi liikmete on külvatud hing, ja kristlased üle maailma linnade. Elab ju hing kehas, aga ta ei ole pärit kehast; ja kristlased elavad maailmas, aga nad ei ole pärit maailmast. [...] Liha vihkab hinge ja võitleb talle mitte kuidagi ülekohtu tegevaga. [...] Hing armastab teda vihkavat liha ja liikmeid; ka kristlased armastavad vihkajaid. Hing on küll suletud kehasse, hoiab aga keha koos; kristlasigi küll hoitakse otsekui maailma vangis, nemad aga hoiavad maailma koos.» (VI, 1–3.5.6–7)

Ristimine Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse tähendab eeskätt seda, et ristitav märgistatakse Kolmainu Jumala nimega, n-ö kirjutatakse Tema nimele, s.t saab Tema omaks. Ristitud inimene ei ole enam iseenda oma, vaid kuulub Jumalale, elab Jumalale Jeesuses Kristuses (Rm 6:11) ning on patu orjusest vabastatuna saanud Jumala orjaks (Rm 6:22; originaalis kasutatakse siin sõna δουλός – «orjastama», «orjaks saama», mida paljudes uuemates tõlgetes ei ole sõandatud sõnasõnalt edasi anda).

Ristimiskäsk rajab ühtlasi väga kindla aluse õpetusele Kolmainsusest, kuna selles nimetatakse võrdsetena, ühe nime all ja samal ajal selgelt eristatavate isikutena Isa ja Poega ja Püha Vaimu.

Ilmselt ei kahtle kõige liberaalsemgi usuteadlane selles, et Isa all peab Jeesus siin silmas Jumalat. Kui nüüd Poeg ja Püha Vaim Isaga võrdsena sama nime alla seatakse, ei ole mingit võimalust kahelda ka nende jumalikkuses ehk selles, et nii Isal, Pojal kui Pühal Vaimul on üksteisest eristatavate isikutena osa ühest ja samast jumalikust olemisest, olemusest ja loomusest.¹⁴

Matteuse evangeelium lõpeb Jeesuse töotusega: «Vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:20) Kuigi siin on võimalik näha kaudset seost väljendiga «mina olen», mis viitab Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה, mille tähendust Jumal oli Moosesele selgitanud sõnadega: אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר אָמַרְתִּי – «Ma olen see, kes ma Olen!» (2Ms 3:14 – Septuagintas ἐγώ εἰμι ὁ ὢν), on märksa tõenäolisem, et Jeesus peab siin silmas hoopis teist seost, nimelt prohvet Jesaja ettekuulutust Immaanuelist, mida tsiteeritakse Matteuse evangeeliumi alguses: «Kõik see sündis, et läheks täide, mida Issand on rääkinud prohveti kaudu: «Ennäe, neitsi jääb lapseootele ja toob ilmale poja, ja Teda hüütakse nimega Immaanuel», see on tõlkes: Jumal on meiega.» (Mt 1:22j)

Jeesus on Immaanuel – Jumal meiega –, ja seda mitte ainult «[maailma-]ajastu» lõpuni, vaid igavesti. Isegi kui Ta peab siin silmas n-ö maailmalõppu, siis ei ole ka sel juhul rõhk mitte millegi lõppemisel või otsasaamisel, vaid selle lõplikul täideviimisel ja täiuslikuks saamisel. See on sama, mida apostel Paulus ütleb Kirjas efeslastele: «Tema on teatanud meile oma tahtmise saladuse oma hea nõu kohaselt, mille Ta Kristuses oli kavandanud aegade täiuse korraldamiseks, et Kristuses võtta kokku kõik, mis on taevas ja mis on maa peal.» (Ef 1:9j)

Lõpp, millest Jeesus siin kõneleb, et ole mitte niivõrd kõige senise hävimine, vaid võimalikult paljude, «kõigi rahvaste», pääsemine. Jeesus annab oma jüngritele suure misjonikäsu, ja selleks missiooniks, mille Ta nende kätte usaldab, on seesama lunastustöö, milleks Ta ise – Immaanuel, Jumal meiega – oli tulnud: et päästa «oma rahva nende pattudest» (Mt 1:21).

Jutluseks

Kolmainupüha on üks uuematest kirikupühadest, mida esimesel kristlikul aastatuhandel sellisel kujul ei tuntud ega tähistatud. Küll on hiljemalt 6. sajandist teada Kolmainsusele pühendatud liturgilisi palveid, sealhulgas armulauaprefatsioon. Paavst Alexander II (1061–1073) keeldus spetsiaalse Pühimale Kolmainsusele pühendatud püha kehtestamisest, kuid tema ametijärglase Gregorius VII ajast (1073–1085) on andmeid, et mõnel pool siiski juba tähistati Nelipühale järgnevat pühapäeva vastavate liturgiliste tekstidega (tõsi, mõnes teises kohas oli selleks hoopis kirikuaasta viimane

¹⁴ *Essentia*, *natura* ja *substantia* on [vaid] mõtteliselt eristavad mõisted, mis kõik tähistavad kogu jumaliku olemistäiust, mille kreekaekseks vasteks on οὐσία ja mille osaline on iga jumalik *persona* ehk ὑπόστασις.

pühapäev). Alles aastal 1334 kehtestas paavst Johannes XXII Nelipühale järgneval pühapäeval tähistatava Kolmainupüha kohustuslikuna kogu läänekirikus.

Kolmainupüha traditsiooniline algussalm on järgmine: «Kiidetud olgu püha Kolmsus ja jagamatu Ühtsus¹⁵: tänagem¹⁶ Teda, sest Ta on osutanud meile oma halastust.» Sellele järgneb Ps 8:2: «Issand, meie Jumal¹⁷, kui auline on Sinu nimi kogu maailmas!»

Kolmainupüha traditsiooniline Epistel (Rm 11:33–36), mida EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi loetakse esimesel lugemisaastal, ülistab Jumala rikkuse ja tarkuse ja tunnetuse uurimatut sügavust, mis – apostli poolt vahetult eelnevalt öeldut silmas pidades – on saanud kõige imelisemalt ja ilmsemalt avalikuks selles, et «Jumal on kõik inimesed kinni pannud sõnakuulmatuse alla, et kõikide peale halastada» (Rm 11:32).

Traditsiooniliseks Evangeeliumiks (Mt 28:[16–17]18–20) on Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi kolmandal lugemisaastal loetavad Jeesuse lahkumissõnad taevaminemisel, mil Ta andis jüngritele suure misjonikäsu ning töotuse olla alati nendega kuni ajastu lõpuni.

Kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks on kas Aaroni õnnistussõnad (4Ms 6:22–27) või prohvetikuulutus (Js 66:1–2) Jumala suuruselt ja kõrgusest ning samaegselt lähedusest iseäranis viletsaile ja neile, «kellel on purukspekstud vaim».

Kolmanda lugemisaasta Epistlik (Ef 1:3–14) on ülistuslaul Jumalale, kes on meid Kristuses õnnistanud ja lunastanud, meid Püha Vaimu pitseriga kinnitanud ja omaks võtnud ning meile lapseõiguse kinkinud.

Kuna tegemist on Kolmainupühaga, tuleks Kristuse jüngrite missioonist kõneldes tuua esile, et tegemist on Kolmainu Jumala enda missiooniga: Isa on läkitanud Poja maailma, et kinkida neile, kes Ta vastu võtavad ja Temasse usuvad, «lunastus Tema vere läbi» ja «üleastumiste andekssaamine Tema armu rikkust mööda».

Jumal jätkab lunastustööd Püha Vaimu väes oma Poja jüngrite, s.t kiriku kaudu kuni aegade lõpuni. Meie nõtruse ja isegi kahtluste kiuste, sest Ta on töotanud olla alati meiega, ka siis, kui oleme viletsad ja purukspekstud vaimuga ega suuda muud kui Tema mõõtmatu suuruse ja väe ees väriseda.

¹⁵ *Sancta Trinitas atque indivisa Unitas.*

¹⁶ Või «tunnistagem» – ladina keeles *confitebimur.*

¹⁷ Tsiteeritud 1997. aasta eestikeelse piibliväljaande järgi; originaalis on siin יהוה אֱלֹהֵינוּ – «JHWH, meie Issand».

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Kolmainupüha võtab kokku kirikuaasta esimese poole, mis järgib Kristuses teostunud lunastustööd Tema sündimisest kuni ristisurma ja ülestõusmiseni ning Püha Vaimu läkitamiseni. Kolmainupüha võtab selle kokku, aga ei lõpeta seda, sest nagu Jeesuse esimesed jüngrid kogunesid pärast Tema ülestõusmist Tema ümber Galileas, kus Ta oli nad kord kutsunud ja kus oli kõik alguse saanud, et nüüd Tema missiooni jätkata, nii on kirik kutsutud jätkama sedasama missiooni aegade lõpuni, kuni kõik Kristuses kokku võetakse.
2. Nagu Jeesuse esimesed jüngrid, nii on kirik läbi sajandite kuulutanud evangeeliumi, õpetanud ja ristunud, et teha Kristuse jüngriteks kõik rahvad. Oma nõtruse, vigade ja kahtluste kiuste, teades, et viimselt ei ole see mitte meie, vaid Jumala enda töö. Kolmainu Jumala, Isa ja Poja ja Püha Vaimu töö, selleks, et ükski, kes Temasse usub, et hukkuks, vaid et tal oleks igavene elu. Kiriku jaoks on kõige suuremaks – viimselt ainsaks – tagatiseks, et tema töö õnnestub ja vilja kannab, see, et ta jääb ustavaks oma kutsumusele ega kuuluta mitte iseennast, vaid Kristust. Kristusele on antud kõik meelevald nii taevas kui maa peal – meie oleme Tema omad, Tema jüngrid, isegi – apostel Pauluse sõnu kasutades – Tema orjad. Orjad, kelle Ta on Jeesuses Kristuses teinud «lapseõiguse osalisteks» (Ef 1:5).
3. Kristus on töötanud olla omadega kuni aegade lõpuni. Ta ei saagi teisiti, sest Ta on Immaanuel – Jumal meiega. Selleks on Ta tulnud ja inimeseks saanud, ning selleks jääb Ta igavesti: Tema meiega, et meie võiksime olla igavesti Temaga, pühima Kolmainuse kirjeldamatult imelises jumalikus täiuses.